

Oponentský posudek
na disertační práci Mgr. Marka Dvořáka
Rekognice osob v trestním řízení

Posuzovaná disertační práce je zaměřená na poměrně subtilní, leč určitě významné téma, tedy Rekognici osob v trestním řízení, zde pojatou a zhodnocenou z více úhlů pohledů. V návaznosti na to, pak formuluje zpracovatel své návrhy de lege ferenda, které jsou v posuzované práci jednotlivě prezentované. Lze konstatovat, že dané téma bylo vhodně zvoleno a odpovídajícím způsobem, který vyhovuje požadavkům na tento typ práce, zpracováno. Takto pojatá problematika, by mohla mít význam kupříkladu pro širší odbornou diskusi, spojenou s procesem připravované rekodifikace trestního řádu.

Metodický přístup zpracovatele ke zvolenému tématu lze označit již v úvodu posudku za správný a vyhovující.

V úvodní části zpracovatel vymezuje rekognici jako postavenou na psychologické podstatě a pro důkazní účely trestního řízení právem formovanou kriminalistickou praktickou činností. Chápe ji dále jako zvláštní procesní úkon stojící na pomezí trestního práva a kriminalistiky. Tedy, jednak jako samostatnou metodu kriminalistické praktické činnosti a na druhé straně za zvláštní způsob dokazování, jak vyplývá z její právní úpravy v trestním řádu. Zároveň zdůrazňuje, že jde o komplexní a multidimenzionální problematiku vysoce náročnou a citlivou z hlediska její řádné realizace. K tomu správně vysvětluje, že křehkost tohoto procesního úkonu dokládá i skutečnost, že mnohdy jen dílčí pochybení při provádění rekognice vede k tomu, že soud vůbec nemůže k obstaranému důkazu přihlédnout ani jej znovu obstarat. To mívá pochopitelně důsledky, na které zpracovatel v práci upozorňuje.

Stejně správně vymezil zpracovatel na str. 3 výzkumný cíl svojí práce, tedy zodpovědět, zda má být rekognice i přes prokázanou možnou chybovost a rizikovost i nadále jedním ze zvláštních způsobů dokazování upravených trestním řádem. Na toto v závěru práce odpovídá kladně. S ohledem na její konkrétní podobu a právní úpravu si vytyčil zpracovatel jako jeden z cílů prozkoumat a argumentovat to, jestli je její stávající právní úprava dostatečná a praktická. Zda rekognice, též do budoucna je žádoucí a potřebná. Při svém zkoumání si dále vytyčil, aby za pomoci kritické analýzy mohl konstatovat, zda je nutné, aby rekognice byla dále

precizována, jak z hlediska zákonné úpravy, tak také z pohledu kriminalisticko-taktických vodítek, které ovlivňují formy a způsoby jejího provádění.

Metody, které v práci použil jsou nejen již vzpomínaná kritická analýza, ale též posouzení stavu *de lege lata*. V práci využíval, jak sám zdůraznil, obecně teoretické explanační vědecké metody a přístupy v podobě výkladové analýzy stávající právní úpravy, doplněnou o metody syntézy, indukce, dedukce, generalizace a analogie. Neopomenul správně v kapitole osmé a desáté použít metody komparace ve vztahu k zahraničním právním úpravám a k závěrům některých psychologicko právních výzkumů, především z angloamerické právní oblasti. Bylo určitě vhodné, že neopomenul metodu komparačně-historickou. Pokud jde o metody výkladu, tak je to gramaticko-systematická metoda ve spojení s výkladem teleologicko-logickým.

Záměrům zpracovatele, které si vpředu vytyčil, odpovídá též členění práce do jednotlivých kapitol. To se mu úspěšně podařilo a z nich je na místě jmenovat především sedmou kapitolu, osmou kapitolu a kapitolu devátou. Ta posledně jmenovaná, má tu zvláštní pozici, že obsahuje, vysvětluje a zdůrazňuje vždy rozbor jednotlivých typů rekognice. Jak konstatuje zpracovatel, tedy možností realizace znovu poznávacího úkonu z hlediska celkové realizace předmětné věci. Je pravdou, že zpracovatel u jednotlivých kapitol zmiňuje či dříve formuluje určité své návrhy *de lege ferenda*. Lze se domnívat, že takovýto účelový postup byl vhodný. To mu umožnilo poté celkové souborné shrnutí jeho poznatků a návrhů, včetně jejich komentování v celkovém závěru práce.

Pokud jde o uspořádání práce do jednotlivých kapitol.

Správně v kapitole 1., vymezil zpracovatel základní charakteristiku rekognice a její tři fáze. Zdůrazňuje, že „Kriminalistika“ rekognici vymezuje jako samostatnou metodu kriminalistické praktické činnosti, spočívající v identifikování (ztotožňování) konkrétní dříve vlastními smysly vnímané osoby nebo věci znovupoznáním poznávající osobou.

Stejně tak vhodně a přiléhavě připomíná, že „Zákonem vyjádřeným hlavním cílem a účelem úkonu je, tak pozitivní individuální identifikace osoby či věci, jakožto nezaměnitelné individuality, napomáhající náležitému objasnění trestných činů a spravedlivému potrestání jejich pachatelů.“ Velice dobře v této souvislosti pracuje s judikaturou Ústavního soudu.

Zajímavá je část týkající se historie rekognice pohledem kriminalistiky a trestního práva.

Vzhledem k určitému záměru zpracovatele týkajícího se budoucích úvah, tedy *de lege ferenda*, tak určitě je vhodné, že zařadil do kapitoly 2. problematiku rekognice osob *de lege lata*, tedy

§ 104b tr. řádu. Spolehlivě se vypořádal s problematikou subjektu a objektu rekognice a jejími jednotlivými fázemi.

Významná je kapitola 3. Klasifikace rekognice a vybrané druhy rekognice osob. V rámci zpracovávání dané problematiky, musel zpracovatel nutně věnovat alespoň část samostatné pozornosti rekognici in natura a rekognici podle fotografie. Je velice dobré, že zaměřil svou pozornost nejen na rozbor této problematiky, ale též na vybrané sporné otázky, které argumentačně dosti podrobně rozebral a posuzoval.

Zpracovatel dále věnuje v kapitole 4.2. pozornost problematice nazvané Tradiční kriminalisticko-taktické zásady přípravy a provedení rekognice.

Velice zajímavá a podnětná je kapitola 5., nazvaná Sporné otázky rekognice osob ve světle judikatury. Je to především část 5.1. Soudy a rekognice osob, zabývající se právě v tomto směru rolí soudů a úlohou judikatury. Pracuje s rozhodnutími Ústavního soudu ČR, dále pak s Rozhodnutími Nejvyššího soudu České republiky a Vrchních soudů v Praze a Olomouci.

Zajímavá je formulace zde obsažená na str. 114, kde uvádí „Obecným právem soudu nižšího stupně je tak ustálenou judikatorní praxi vyššího soudu, nerespektovat a přesvědčivě argumentovaným a silnými důvody podloženým odchýlením se od ní, iniciovat změnu nevybočující z rámce spravedlivého procesu.“

To, co zde uvádí, by se mohlo jevit jako správné. Co se však týče faktického naplnění této jeho úvahy a uvedení do praxe, bylo by potřeba v této argumentaci přeci jen více rozebrat možnosti konkrétního řešení či postupu, neboť je příliš obecná.

Nad rámec úzce zaměřených úvah k problematice rekognice je zařazena podkapitola 5.1.3. nazvaná: Závěrem k soudním rozhodnutím a jejich významu. Úvahy zde uvedené jsou určitě zajímavé. Je zde uvedena řada závěrů, které by byly použitelné. Ne příliš zdařile a jasně, pracuje s pojmem vodítka, strana 115, což by si zasloužilo bližšího upřesnění. Naproti tomu velice kvalitně uchoopil zpracovatel problematiku pravidla „nemo tenetur se ipsum accusare“, což nepochybně též správně pokládá za jeden z fundamentálních principů trestního procesu v demokratickém právním státě. Úvahy zde obsažené však nejsou ojedinělé, neboť si často vyžadují pozornost ze strany celé řady dalších autorů odborné literatury. Určitě zajímavá je též diskuse o problematice, kterou uvádí na straně 120 „Rozhodující pro vymezení hranice, do níž lze ještě obviněného k rekogničnímu úkonu donucovat, je tak okamžik, kdy se mění obviněný z pasivního účastníka identifikačního úkonu v účastníka aktivního.“ To nic nemění na tom, že

zde uváděné úvahy zpracovatele, by mohly či spíše měly být součástí rozsáhlejší diskuse. To co zpracovatel uvádí, nepředstavuje hotové řešení či záležitost.

V této souvislosti zmiňuje účast nezúčastněné osoby. Zpracovatel uvádí na str. 140, že: „Klíčovým parametrem pro výběr nezúčastněné osoby vždy musí být její nepodjatost, morální integrita a hodnověrnost.“ To je správný předpoklad. Nicméně, pokud jde kupříkladu o hodnověrnost osoby je velmi diskutabilní, co se týče praxe, jak a pokud na něm budeme trvat, toto kritérium spolehlivě zodpovědět a vyřešit. Navazuje účast dalších subjektů u rekognice osob.

Pokud jde o problematiku dalších subjektů u rekognice osob jsou úvahy zpracovatele kvalitní a pro účely práce postačující. Co se jako téma dlouhodobě diskutuje a není zcela jednoznačně vyřešené je Rekognice jako neopakovatelný úkon, str. 155 práce. Tato problematika je obsažena v podkapitole 6.3. Velice diskutabilní, co se týče praxe, určitě nejednotně přijímaná a někdy velice kritizovaná je právě možnost výjimky z neopakovatelnosti rekognice. Totiž uskutečnění rekognice in natura, po již dříve konané rekognici fotografické, nikoliv však bezprostředně poté. Za správné je možno označit názory zpracovatele vztahující se k dvoukolovému provedení rekognice na str. 163. Určitě lze souhlasit s jeho argumenty na straně 168 o nemožnosti opakovat rekognici zde uváděnými.

Za důležitou je možno označit též kapitolu č. 7 - Dokumentace, hodnocení a vady rekognice. Zejména pak by si větší diskusi zasloužila podnětná část práce, str. 177 - Vady rekognice a judikatura Ústavního soudu ČR či vyšších soudů.

Nepochybně velice důležitá je kapitola 8 - Vnitrostátní komparace (výslech a zvláštní způsoby dokazování). Z pohledu nauky je zde na odpovídající odborné úrovni rozebírán vztah rekognice k výslechu, dále pak k některým dalším zvláštním způsobům dokazování.

Pokud jde o kapitolu 9 - Typy rekognice, tak ta velmi výrazně vystihuje smysluplnost zadání práce a praktické dopady obsažené v úvahách zpracovatele. Je velice zajímavá a podnětná pro každého, kdo by se touto problematikou odborně zabýval.

Zajímavost zpracovávané problematiky nepochybně vhodně doplňuje následná Mezinárodní komparace.

Zpracovatel zařadil na konec své práce Tři otázky závěrem v následném spojení s úvahou Rekognice de lege ferenda. Zde je obsaženo určité výsledné shrnutí předchozích úvah, ať již analytických či syntetických z předcházejících kapitol. Smysluplnou a sdílnou formou je zde

zpracovatel prezentuje. Velice dobré jsou úvahy o rekognici prázdne, ty lze jen podpořit a také apel na její využívání. Když ta by měla výraznou měrou napomáhat eliminování procenta chybných pozitivních identifikací u rekognice bez pachatele. Návrhy a doporučení zpracovatele v těchto souvislostech, lze určitě uznat a podpořit.

Závěrečné shrnutí návrhů, připomínek a doporučení k tradiční realizaci rekognice je zdařilé. K přehlednosti určitě přispívá sestavení textů do jednotlivých bodů, ve kterých, dá se říci vyčerpávajícím způsobem, zpracovatel prakticky reaguje na svá předchozí zjištění a dílčí výstupy. Je velice sympatické, že zpracovatel pro posílení konkrétnosti svých dílčích závěrů a předpokladů, použil též navrhované znění uvažované rekodifikace trestního práva procesního týkající se rekognice, které dílče kriticky posoudil, doplnil a navrhl upravit.

Také Závěr – Rekognice pro 21. století na str. 241, obsahuje text, který je velice kvalitní a do jisté míry použitelný i pro případnou legislativní činnost.

Lze určitě konstatovat, že práce přináší nejenom hlubokou analýzu srovnání současného právního stavu, též soudní praxe, ale zároveň umožňuje smysluplně uvažovat o návrzích na další nová legislativní řešení dané problematiky. Je možné též velice ocenit, že zpracovatel zcela adekvátním způsobem využil většího množství metod vědecké práce. Kvalitně pracoval s odbornou literaturou a judikaturou.

Práci lze označit za velice zdařilou s doporučením na její obhajobu, neboť požadavky kladené na její obsah byly zpracovatelem splněny.